

Výchova demokratického občana

(GEMINI o.s. / Centrum pro demokratické učení, www.cedu.cz
ve spolupráci s COV / Centrem občanského vzdělávání při MU Brno,
www.vychovakobcanstvi.cz)

Návrh orientačních výstupů PT VDO pro potřeby projektu „Jak efektivně vyučovat průřezová témata a současně rozvíjet čtenářství“ (pracovní verze 1)

Průřezové téma Výchova demokratického občana chápeme jako příležitost k rozvoji žáka, školy a místní komunity na základě demokratických principů. Průřezové téma má žáka směřovat od znalostí ke konkrétní participaci v místní komunitě a ve společnosti a proto je nanejvýš důležitá jeho realizace napříč předměty a životem školy. Účelem je rozvíjet životní dovednosti s postoje žáků na základě aktuálních obsahů (aktuálního dění ve společnosti) a rozvíjet občanské znalosti, dovednosti, schopnosti, postoje žáků pomocí vhodných a aktuálních témat, pomocí efektivních vzdělávacích strategií a skrze demokratické klima třídy a školy.

Uvedené očekávané výstupy vycházejí z rámce pojetí občanství, který byl vytvořen v průběhu výzkumu International Civic and Citizenship Education Study (ICCS). ICCS je mezinárodní studie občanské výchovy realizovaná ezinárodní asociací pro hodnocení výsledků vzdělávání ve spolupráci s dalšími výzkumnými pedagogickými centry.

Průzkum ICCS jednoznačně ukazuje na velmi nízkou úroveň ochoty českých žáků zapojit se do občanského a politického života, na nízkou důvěru v politiku a její smysl. Z toho plyne obecně nízká připravenost vstupovat do veřejného prostoru a v dospělosti se jakkoliv aktivně účastnit občanského života. V řadě zkoumaných oblastí akcentujících dovednosti a postoje se ČR nachází hluboko pod mezinárodním průměrem, naopak ve znalostních oblastech čeští žáci vykazují mírný nadprůměr.

Stěžejním předpokladem pro dosažení formulovaných očekávaných výstupů je pro nás cesta, kdy se ŠKOLA STÁVÁ PRO ŽÁKY MODELEM DEMOKRATICKÉHO SPOLEČENSTVÍ, V JEHOŽ BEZPEČNÉM PROSTŘEDÍ SE UČÍ TĚMTO ZNALOSTEM, DOVEDNOSTEM, SCHOPNOSTEM A HODNOTÁM.

Z výše popsaných východisek jsou také v navazující části dokumentu formulovány doplňky a komentáře k tzv. Doporučeným očekávaným výstupům (DOV), které vypracoval Výzkumný ústav pedagogický (VÚP) v Praze. Jeho úpravou sledujeme zpřesnění a konkretizaci rozvoje žáků především v oblasti občanské participace.

Mgr. Marek Václavík
Mgr. Filip Hotový, Ph.D

Uvedené očekávané výstupy mají povahu střednědobých cílů a slouží pro inspiraci při tvorbě konkrétních učebních jednotek, které přispívají k naplňování těchto výstupů.

Orientační výstupy žáka 9. ročníku základní školy za PT **VDO**

1. Žák / žákyně na předložených příkladech z každodenního života doloží a zdůvodní, zda se v konkrétní situaci jedná o využitou, nevyužitou či zneužitou příležitost ke svobodnému jednání. Na těchto příkladech objasní vztah mezi odpovědností a svobodou, vztah mezi povinností a právem, pasivitou a aktivitou.
2. Žák / žákyně rozpoznává projevy diskriminace (netolerance, neúcty k rozdílům, porušování práv a svobod) ve svém každodenním životě a navrhne způsoby, jak jim čelit. S odvoláním na základní listinu práv a svobod zdůvodní, jak souvisí respekt k jinakosti a různost názorů s principy demokratické společnosti.
3. Žák / žákyně nakreslí a vysvětlí schéma vztahu mezi základními dokumenty, listinami a zákony, které mají vliv na jeho život v demokratické společnosti (např. Listina základních práv a svobod, Ústava České republiky, zákony, veřejné vyhlášky města/obce, ve kterém žije, školní řád apod.).
4. Žák / žákyně na mapě světa ukáže některé nedemokratické státy a vysvětlí, jaké je postavení jedince v těchto státech a v čem se liší od postavení jedince v demokratickém zřízení. Na příkladu jedné nedemokratické země světa navrhne, jaká zásadní opatření by bylo třeba udělat, pokud by se v takové zemi měla demokracie nastolit.
5. Žák / žákyně na příkladech z volebních kampaní poukáže na projevy manipulace s veřejností a projevy populismu. Pojem populismu objasní a vysvětlí, v čem spočívá a podle čeho je možno jej rozpoznat.
6. Žák/ žákyně vysvětlí principy zastupitelské demokracie, popíše, které instituce a osoby ho/jí zastupují a koho ve svém životě zastupuje on (ve škole i mimo ní). Navštíví alespoň jednu státní instituci reprezentující zákonodárnou, výkonnou nebo soudní moc.
7. Žák / žákyně uvede příklady některých neziskových organizací, spolků, občanských iniciativ, popíše, v čem spočívá jejich práce a obhájí, proč se do některé z činností spolků v komunitě sám/sama zapojuje či nezapojuje. Zdůvodní, proč takové iniciativy vznikají a formou myšlenkové mapy znázorní, jak jejich činnost souvisí s činností úřadů, reprezentujících moc výkonnou, soudní a zákonodárnou.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

8. Sám/sama vytýčí v čem konkrétně ve svém věku nese zodpovědnost za společnost, ve které žije a v jakých situacích je důležité tuto zodpovědnost projevovat a jakou formou.
9. Žák / žákyně identifikuje a pojmenuje problémové oblasti ve svém okolí (škola, obec) a určí, kdo může/má problém řešit. Na konkrétním příkladě vybere z předložených nástrojů a způsobů aktivního zapojování se do veřejného prostoru vhodné způsoby, jakými může jedinec řešení problému nastartovat a určí, které osoby a instituce zapojit.
10. Žák/ žákyně objasní postavení České republiky v Evropské unii, v NATO a ve světě. Na vybraném příkladu ze současného politického a ekonomického dění popíše provázanost mezi společenskou, politickou a ekonomickou realitou v ČR a vývojem ve světě. Na vybraných příkladech ze současného dění formuluje možná rizika a naopak možné výhody hluboké provázanosti současného světa.
11. Žák / žákyně objasní význam slova politika a navrhne, jakým způsobem může mladý člověk vstupovat do politického života. Obhájí tři argumenty, proč nestačí jen jednou za čas chodit k volbám a v čem spočívá nebezpečí občanské pasivity pro vývoj společnosti.